

נאמר בתורה (דברים כ"ד): לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, איש בחטאו יומתו. ומפסוק זה דרשינן:

דתנו רבנן: לא יומתו אבות על בנים, מה תלמוד לומר? מה באו הקרא ללמדנו, אם בא ללמד, שלא יומתו אבות בעבור עון בנים, ובנים לא יומתו בעון אבות.

הרי כבר נאמר: איש בחטאו יומתו?

אלא בא ללמד דין עדות: לא יומתו אבות על בנים — בעדות בנים, ובנים לא יומתו על אבות — בעדות אבות. ודרשינן "אבות" לשון רבים, שהם שני אחים (4), כמו שיבואר.

ומקשינן: **ובנים בעון אבות לא מתים?!**

והכתיב (שמות לד): פוקד עון אבות על בנים.

ומתריצין: מה שנאמר **התם**, שהקב"ה נפרע מבנים עון אבותיהם, מדובר, **כשאוחזין מעשה מעשים רעים של אבותיהן בידיהן**, ונפרעין מהן על עונותיהן ועל עון אבותיהן. אבל לא שמענו ממקרא זה שנפרעין מהבנים את עון אבותיהן בלבד.

כדתניא: נאמא בתורה בפרשת התוכחה **ויקרא (כו): ואף בעונות אבותם איתם**

ימקו, ודרשינן "איתם" (5) **כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם** (6).

ומקשה הברייתא:

אתה אומר כשאוחזין! נענשים על עון אבותם, או, אינו אלא אף כשאין אוחזין?

ומתרת: **כשהוא אומר: איש בחטאו יומתו**, ולא נפרעין בעון אבות, הרי חייבים לומר שמה שנאמר: ואף בעונות אבותם אתם ימקו, מדובר, **כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן.**

ומקשינן: **ולא?!** האם לא נפרעין מבנים עון אבותיהם?

והכתיב שם בפרשת התוכחה: וכשלו איש באחיו, ודרשינן: **איש בעון אחיו**, מלמד שבני ישראל כולן ערבים זה בזה, ונענשין איש בעון אחיו.

ומתריצין: מה שנאמר **התם**: מדובר באופן שהיה בידם למחות ולא מיהו, לכן נענשים.

עתה חוזרים לדרוש מדרשות הכתובים כז-א לפסול קרובים לעדות.

מהנאמר: לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות, **אשכחן נמצאנו למדים:**

6. רש"י מפרש שאז נפרעין מהן על עון אבותיהן.

אבל המאירי מפרש: לא שיוסיף על עונשיו עונות של אביו, אלא שאינו מאריך לו את אפו [כמידת הקב"ה שהוא ארך אפיים] מאחר שהוא רשע בן רשע.

וכתב בחידושי הר"ן: ואז מענישין רק בידי

4. וברור שאין הכוונה אלא לאחים, שהם אבות להרדי, ואין הכוונה לשני אבות שאינם אחים, שהרי התורה אמרה "על פי שנים עדים יקום דבר". ועל כרחק מיירי בקרובים ביותר שהם אחים, יד רמ"ה.

5. כן מפרשים המאירי והתורת חיים.

אבות לבנים ראובן אינו מעיד לבן שמעון, וכן אשכחן **בנים** לאבות בן שמעון אינו מעיד לראובן, וכל שכן ראובן לאחיו שמעון [ראשון בראשון] כי קירבתם יתירה על ראשון בשני ושני בראשון.

בנים לבנים, בני ראובן לבני שמעון [שני בשני], **מנלן** לפוסלם?

ומתרצת הגמרא: **אם כן**, כדברין שרק שני בראשון פסול, **ליכתוב קרא** די לנו אם היה כתוב: **לא יומתו אבות על "בן"**, והיה נשמע בן של אחד מהאבות פסול לשני האבות, **מאי ריבתה התורה באמרה "בנים"?** משמע **דאפילו בנים להרדי** שהם שני בשני, פסולים להעיד.

כשם שקרובים פסולים להעיד לקרוביהם, כן כשהעדים קרובים זה לזה — פסולים להעיד ביחד. ועתה דורשת הגמרא לדין זה.

מהדרשה שדרשנו, **אשכחן בנים להרדי** קרובים על קרוביהם — **בנים**, דהיינו עדים קרובים הבאים יחד להעיד **לעלמא** על איש מן השוק שאינו קרובם, **מנלן?**

אמר רמי בר חמא: סברא הוא! דין זה אינו זקוק לדרשה מהכתוב, כמו שמצינו ברייתא במסכת מכות הלומדת מגזירת הכתוב שאין מקיימין את דין העונש של עדים זוממין, להענישם במה שזממו להעניש את הנידון, אלא אם יזומו את שניהם, דהיינו שהעדים

המזימים יעידו על "שני" העדים, שעמהם היו באותה שעה במקום אחר. [אבל אם יזימו רק אחד מהם, הרי על אף שעדותם תתבטל, כי לא נשאר אלא עד אחד, בכל זאת לא ייענש העד שהזומו בעונש כאשר זמם].

כדתניא: אין העדים נעשין זוממין עד שיוזמו שניהן⁽¹⁾.

ומוכיח רמי בר חמא: **ואי פלקא דעתך, בנים לעלמא כשרין, נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו**.

כיצד? שאם יזומו אותן, כל אחד מהן יש לו חלק בהזמת השני, כי בלעדיו לא היו מקיימים בהם דין הזמה, ואם העידו עדות מיתה, ימיתו את שני הקרובים, זה בשביל זה.

[לכן חייבים לומר, שאין מקבלים אותם מתחילה לעדות, כדי שלא יוצר מצב שקרוב זה יש לו חלק בהריגת קרובו].

אמר ליה רבא: ולמעמיד — רבא חולק על סברת רמי בר חמא, ומקשה ממשנה בפרק חזקת הבתים בענין חזקת שלש שנים.

מי שהחזיק בקרקע חבירו שלש שנים, חזקתו שהקרקע הוא שלו ואינו צריך להוכיח את בעלותו בשטר, ודי לו שיביא עדים שראוהו מחזיק בקרקע.

1. כתב תוס' הרא"ש, מה שהביא ברייתא זו, הוא לחיזוק הסברא. וגם בלי הברייתא, ואף אילו היו הורגים את אחד מהעדים אם הזימו אותו בלבד, גם כן יש להביא ראיה, מעצם מה שהורגים אותו, למרות שחטאו הוא עדות שקר,

שמים, ולא בדיני אדם. כי בדין שמים יודעים את האחיזה מה היא, ואם היא אמת אם לא. אבל בדיני אדם, הן אינן בקיאות לדעת אם אוחזין מעשה אבותיהם אם לאו. ולפיכך, מן הסתם מחזיקינן אותם כאילו אינם אוחזים.

עדים אלו לא צריכים להיות רצופים, כלומר, שדי אם כת אחת מעידה על שנה אחת וכת שניה על השניה, ושלישית על השלישית, ובלבד, שביחד בין כולם מעידים על שלש שנים רצופות.

הא דתנן: שלשה אחין כל אחד מהן מעיד על שנה אחרת, ואחד מן השוק, שאינו קרובים מצטרף עמהם ומעיד על כל שלשת השנים, הרי אלו שלוש עדיות, והחזקה קיימת, ואין כאן פסול של קרובים המעידים, היות וכל אחד מהאחין מעיד עדות נפרדת על שנה נפרדת.

וארבעתם, הן עדות אחת לדין הזמה, כלומר, שאם בעל קרקע הראשון מביא עדים והזימום, לא ישלמו לו דמי הקרקע שרצו להפסידו ולנשלו, עד שיזימו את ארבעתן. והטעם, כי החזקה התבססה על עדות כל הארבעה.

ומסיק רבא את קושיתו: ולטעמך, נמצא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו?! נמצא שכל אחד משלם את חלקו אך ורק כי הצטרפו אליו שאר העדים שהם קרוביו.

אלא הוכרחת לומר, שעד אחד אינו "חלק" בעדות השני, ומה שאכן משלמים, הוא משום שהזמה — מעלמא קאתו בעקבות המזימים, והם מחייבים לשלם, ולא זה את זה, עד לחבירו.

הכי נמי, וכן נמי בעדות מיתה, עד האחד

אינו חלק בעדות השני, והזמה מעלמא קאתו, המזימים מחייבים עונש מיתה, כי כך גזרה התורה.

וסברת רמי בר חמא הופרכה, לכן מביאה הגמרא דרשה, לפסול "בנים לעלמא" —

אלא, מסיפא דקרא נדרש, **אם כן, ליכתוב קרא: "ובן" על אבות, אי נמי, ליכתוב קרא: "הם" על אבות.**

מאי למה דייקה התורה לכתוב: "ובנים". לכן דרשינן: **אפילו בנים לעלמא פסולים.**

ומקשה הגמרא: מדרשות אלו **אשכחן קרובי האב**, ואילו **קרובי האם** שנמנו במשנתנו, כגון אחי אמו, **מנלן** שהם פסולים?

ומתרצת הגמרא: **אמר קרא: "אבות" "אבות" תרי זימני**, ודי היה לכתוב: לא יומתו אבות על בנים ובנים "עליהם", לכן דרשינן: **אם** המלה מיותרת **אינו ענין לקרובי האב, תנחו ענין לקרובי האם** ו"מדה היא בתורה", האומרת שמילה מיותרת, ניתנת להידרש על דבר הדומה לו.

ומקשה הגמרא: מדרשות אלו **אשכחן**, מצינו ללמוד שקרובים פסולים להעיד **לחובה**, כי כך היא משמעות הקרא "לא יומתו" בעדות אבות על בנים. אך קרובים הבאים להעיד **ליכות** של קרוביהם, **מנלן** שהם פסולים⁽²⁾?

והעדות התבססה ב"צירוף" אחיו.

לחובה, כל שכן לזכות, שהוא "נוגע בדבר"? ומתריך: אף כשנלמד מקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

2. כן פירש רבינו חננאל.

ועוד מתריך: קושיית הגמרא אינה על עדות

והקשה הר"ן: נלמדנו מקל וחומר: אם פסול

ממונות] ומכה אדם יומת [דיני נפשות], **משפט אחד יהיה לכם**. ודרשין: **משפט השוה לכם**, דיני ממונות שוים לדיני נפשות.

מהפסוק "לא יומתו", מיתור ומלשון רבים, נדרש: א. אבות להדדי, בנים להדדי אף שהם שני בשני, וכל שכן ראשון בשני, וראשון בראשון. ב. בנים לעלמא. ג. קרובי האם. ד. בין לזכות ובין לחובה.

[בעל כאשתו ואשה כבעלה נדרש לקמן מפסוק אחר].

רב סובר שאף שלישי בראשון פסול.

ומתרת הגמרא: **אמר קרא**: לא "יומתו" אבות על בנים, ובנים לא "יומתו", תרי זימני, שתי פעמים, ואחד מהם מיותר, דהיה לו ליכתוב "לא יומתו" אבות על בנים ובנים על אבות. ודרשין: **אם אינו ענין לחובה** — **תנהו ענין לזכות**.

ומקשה הגמרא: אמנם מפסוק זה הנאמר לגבי עון מיתה, **אשכחן**, מצינו ללמוד שקרובים פסולים **בדיני נפשות**, אך **בדיני ממונות מנלן** שהם פסולים?

ומתרת הגמרא: **אמר קרא** נאמר פסוק אחר (ויקרא כד): "ומכה בהמה ישלמנה [דיני

לקרובי האם", היא אסמכתא בעלמא, ופסלותם היא רק מדרבנן.

וזה ברור בלי ספק שהרמב"ם סובר שקרובים הפסולים גם לזכות פסלותם היא מדאורייתא, ומנין למד זאת, הלא סובר שדרשת "אם אינו ענין" [בסוגייתנו!] היא מדרבנן?

ומוכרחים לומר, שסובר כדעת הר"ן, שאף בלי הדרשה, יודעים שפסולים, מקל וחומר.

והנה, אף שסובר שלזכות נלמד מקל וחומר מלחובה, כדעת הכסף משנה, לא נבוא למסקנה לומר שלמעשה פסול לזכות משום נגיעה, אלא, שבגלל הקל — וחומר נכלל בגזירת הכתוב. והקל וחומר אינו "סיבת" ה"פסול", אלא "צורת" לימודו מן הכתוב. ואחרי שאכן נלמד מהכתוב, הריהו פסול מגזירת הכתוב, אף שאינו אוהבו ושונאו [כגון: אם בעצמו אינו יודע שהוא קרובו, וכדומה].

וכן כתב במפורש (שם הלכה ט"ו): זה מה שפסלה תורה עדות הקרובים — לא מפני שהן בחזקת אוהבין זה את זה, שהרי אינו מעיד לו לא לטובתו ולא לרעתו, אלא גזירת הכתוב הוא.

ועיין תורת חיים.

קרוב לקרובו, ובוה אכן נלמדנו מקל וחומר, אלא על קרובים "לעלמא", שאין להם ענין בזכות יותר מלחובה.

והיד רמ"ה מבאר, שאין לומר שהם פסולים לזכות משום "נגיעה" בעדות, דאם כן למה פסלתן התורה לחובה. ובודאי שהוא גזירת הכתוב בלי סיבת "נגיעה", ואם הוא גזירת הכתוב, הקשתה הגמרא שפיר, אשכחן לחובה לזכות מנלן.

ועוד מבאר, שאי אפשר לומר שהם פסולים לזכות מסיבת "נגיעה", כיון שלא נחשדו ישראל על כך, כמו שאמרו חכמים במשנה.

הנפקא מינה בין שני תירוצי הר"ן לשני תירוצי היד רמ"ה, הוא: לדעת הר"ן גם לולי דרשת הגמרא, היינו יודעים זאת מקל וחומר — שהיא מדאורייתא — שקרוב פסול לזכות. ואילו לדעת היד רמ"ה נלמדה מדרשת הגמרא "אם אינו ענין".

הרמב"ם [לדעת הכסף משנה] לכאורה סובר כדעת הר"ן.

כי הרמב"ם פוסק (פי"ג מהל' עדות) שקרובי האם אינם פסולין מדאורייתא, ומה שדרשין בגמ' "אם אינו ענין לקרובי האב תנהו ענין

אמר רב: אחי אבא, לא יעיד לי הוא ובנו וחתנו, כמבואר במשנה, אף אני לא אעיד לו אני ובני וחתני.

ומקשה הגמרא: ואמאי? הלא בני וחתני הוו ליה שלישי בראשון, ואנן שני בשני תנן במשנתנו, וכן שני בראשון תנן, ואילו שלישי בראשון — לא תנן, ולמה סובר רב שהוא פסול.

הגמרא מנסה לפרש את המשנה כדעת רב.

ומתוצת הגמרא: מאי פירוש חתנו דקתני במתניתין, אחי אביו ובנו ו"חתנו" — התן "בנו" של בן אחי אבא, והוא שלישי, ופסול לאחי אבא.

ומקשה הגמרא: אם המשנה התכוונה לדור שלישי, ליתני היה לה לומר בפירוש "בן בנו", ולא לומר ברמז חתנו של בנו?

ומתוצת הגמרא: אכן, המשנה היתה יכולה לומר כן, אלא מילתא אגב אורחיה קמשמע לך, המשנה רצתה להוסיף ולהשמיענו בדרך אגב דין נוסף, דבעל באשתו. הואיל ואשתו פסולה והיא שלישי בראשון, לכן בעלה, "חתן בנו", גם כן פסול.

ועתה משמיענו המשנה שני דינים, א. שלישי בראשון פסול ב. בעל כאשתו.

ומקשינן על רב מדברי רבי חייא.

רבי חייא שנה ברייתא המסכמת את הפסולים לשמונה אבות שלכל אחד מהם שתי תולדות, בן וחתן, והם ביחד עשרים

וארבעה. [במשנתנו מנויים תשעה אבות, והגמרא תבאר בהמשך, למה אמר רבי חייא שמונה].

ואלא קשה על רב, הא דתני רבי חייא: שמונה אבות שהן עשרים וארבעה.

ואילו לפי דברי רב יוצא, שהני תלתין ותרתיין הוי. שהם שלושים ושנים, שמונה אבות ושמונה בנים ושמונה חתני בנים, ושמונה בני בנים. [והאמת שהם ארבעים, ויש להוסיף עליהם שמונה "חתני האבות". ומתוך רש"י, שאותן אין צורך להזכיר, כיון דכבר השמיענו ש"חתן כבן"⁽³⁾]. ולמה תני רבי חייא רק עשרים וארבעה?

עתה חוזרת בה הגמרא, ממה שתירצו ש"חתנו" של המשנה פירושו "חתן בנו" אלא, לעולם חתנו ממש של אחי אבא.

ובכל זאת מדייק רב מהמשנה שגם שלישי פסול, הואיל וחתנו אינו מזרעו ממש, וקירבתו באה על ידי נישואין, מחשיב אותו רב לדרגה נמוכה מ"שני", והוא כשלישי, ו"מכאן" מוכיח רב ששלישי פסול.

ואמאי ומדוע קרי ליה רב "חתן בנו", כיון דמעלמא קאתו החתן אינו מזרעו של אחי אבא, כדור אחר דמי, והוא שלישי.

[ומקשה רש"י, רב אמר במפורש: אף אני לא אעיד לו — לאחי אבא — אני ובני ו"חתני". הרי חתני זה הוא כבר "רביעי" לאחי אבא. כיצד? אני שני לאחי אבא, ובני שלישי, וחתני "רביעי" — לפי דרך זו שחתן מרוחק בדור. ואם כן קשה, האם

3. והתוס' מתרצים עוד [לפי חידושי הר"ן], שבני בנים לא נמנו בסיכום רבי חייא, כיון שלא

יסבור רב שגם רביעי פסול (4) !?

ומתוך, שאכן, הגמרא יכלה להקשות כן, אלא שהקשתה קושיא אחרת, עד שרב חוזר בו מלפרש כן את משנתנו].

ומקשה הגמרא: **אי הכי** הואיל ורב סובר ש"חתן" מרוחק דור, מה ששנתה המשנה: אחי האב ובנו ו"חתנו", יוצא שחתן הזה הפסול להעיד לי, הוה ליה אלי בקירבת **שלישי בשני**, ואילו **רב אבשר שלישי בשני**. [ומדויק כן מדברי רב: אף "אני" לא אעיד לו, ורב לא אמר אף אני "ובני" לא יעידו לו "ולבנו", משמע שרב מודה ששלישי בשני כשרים] ואיך אפשר לפרש משנתנו, ולומר שהחתן מרוחק בדור !?

לכן חוזרת בה הגמרא מלדחוק ולפרש שהמשנה פוסלת שלישי בראשון ושחתן כדור אחר הוא, והנכון, שתנא של משנתנו אכן סובר ששלישי בראשון כשר, אלא, שרב אינו סובר כמוהו, אלא כמו רבי אלעזר הסובר ששלישי בראשון פסול.

אלא, נתרן, **רב דאמר כמו רבי אלעזר**.

דתניא: רבי אלעזר אומר: כשם שאחי אבא לא יעיד לי, הוא ובנו וחתנו — כך "בן אחי אבא" לא יעיד לי, הוא ובנו וחתנו.

ומקשה הגמרא: **ואכתי** עדיין לא מתורץ, כי לדעת רבי אלעזר, הוה ליה בין הפסולים, גם **שלישי בשני** [כך בן אחי אבא לא יעיד "לי" הוא "ובנו" — "בנו" הוא שלישי "לי" השני], ואילו **רב אבשר הכשיר שלישי בשני** [כמו שמבואר לעיל].

ואיך תירצו שרב סובר כרבי אלעזר?

ומתרצת הגמרא: **רב** אכן **סבר ליה כוותיה בחדא** בדין אחד, והוא: במה שפוסל שלישי בראשון, ו**פליג עליה בחדא** וחולק עליו בדין אחד, והוא: במה שפוסל שלישי בשני, סובר רב שהוא כשר.

ומבררת הגמרא: **מאי טעמא דרב** מאיזה דרשה למד רב לפסול שלישי בראשון.

דאמר קרא: לא יומתו אבות על בנים, ו"בנים, הוי"ו באה לרבות דור אחר והם בני בנים הפסולים לאבות, והם שלישי בראשון.

ודרשת **רבי אלעזר** לפסול שלישי בשני, היא: אחרי שסובר דרשת רב לפסול שלישי בראשון, מוסיף לדרוש: **"על בנים" אמר רחמנא**, ללמדנו, שכל **פסולי דאבות**, כלומר, כל הפסולים לאבות אפילו שלישי, **שדי אבנים** יוטל הפסול "על בנים" כלומר, על בני האבות. והם שלישי בשני(5).

ביאור זה ברש"י הוא לפי ה"חמרא וחיי". ועיין בתוס' ד"ה תלתין (השני).

4. הראשונים מוסיפים על קושית רש"י, עיין תוס' ד"ה כיון [ומהרש"א], ותוס' הרא"ש.

5. היד רמ"ה מבאר, שדיוקו של רבי אלעזר

נשנו במפורש, אלא נלמדים מכללא, ורבי חייא אינו מסכם אותם שנלמדו מכללא, אבל "חתנו" שיש בו משמעות גם לחתנו וגם לחתן בנו, מקשה שפיר הגמרא — "אם כן שלושים ושתים הם".

ועיין בחידושי הר"ן ובמהרש"א מה שמקשים על רש"י.

במשנתנו: אחיו ואחי אביו ואחי אמו הן ובניהן וחתניהן, ומעתה, אני לחתנו של אחי — "אחי חמיו", אני לחתנו של אחי אבי — "בן אחי חמיו", וכן אני לחתן אחי אמי — "בן אחות חמיו".

ומספרת הגמרא:

רב איקלע הגיע למזבן גוילי, לקנות קלפים. כז-ב

בער מיניה שאלו אותו: מהו האם מותר שיעיר אדם באשת חורגו במשפטה על נכסיה עם אדם מן השוק(6).

וצדדי הספק הם: אף שפסול לחורגו כשם שחורגו פסול לו, ונלמד "מכללא" יתכן שאינו פסול לאשתו. אמנם בכל הקרובים אם פסול לו, פסול גם לאשתו כמבואר (כלל ג), מכל מקום, יתכן שבשאר הקרובים הטעם הוא: משום שהקירבה לאשה באה מחמת הקירבה לבנה הראוי ליורשה, לכן כיון שפסול לבנה פסול גם לה. אבל בחורגו שבנו אינו קרוב, כמבואר במשנה, יתכן שדינה שונה, היות ואין לה קירבה מחמת בנה, שאינו קרוב(7).

רב נחמן מוסיף עוד כמה קרובים שהם פסולים לעדות, והם אותם שנלמדו "מכללא" (כלל ז טבלה ג).

אמר רב נחמן: אחי חמותי לא יעיד לי, וכן בן אחי חמותי לא יעיד לי, וכן בן אחות חמותי לא יעיד לי.

ותנא תונא וכן שנה תנא דמשנתנו: בעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו הן ובניהן וחתניהן, ומעתה, כמו שהם פסולים לי כן אני פסול להם, ואני לבן בעל אחותי, "אחי חמותו", ואני לחתן בעל אחות אבי "בן אחי חמותו", וכן אני לחתן בעל אחות אמי, "בן אחות חמותו".

רב אשי מוסיף על דברי רב נחמן לפסול עוד קרובים הנלמדים "מכללא".

אמר רב אשי: בי הוינן כשהיינו בי בשיבת עולא, איבעי לן שאלנו: אחי חמיו — מהו האם הוא פסול? וכן בן אחי חמיו — מהו? וכן בן אחות חמיו — מהו?

אמר לו עולא: תניתוח למדנו להלכה זו

הוא, ממה שלא נאמר "על פי בנים", לכן דורש "על בנים".

6. אם מדובר בעדות ממון לטובתה, צריך להוסיף שמדובר שאין להחורג שייכות בממון זה, ומסולק לגמרי מהם, דאם יש לו שייכות, מדין "כל מה שקנתה אשה קנה בעלה", פשוט שהוא פסול להעיד, היות ועדות זו היא לחורגו. ובמסכת כתובות מבואר איך אפשר לבעל להסתלק מנכסי אשתו.

7. וכן כתב רש"י.

והיינו שקשה לו למה דנו על אשת חורגו, ולא על אשת שאר הקרובים. לכן מבאר שבאשת חורגו יש צד לומר שאינם קרובים.

והר"ן מאריך לבאר, שהספק הוא, היות והקירבה באה באמצעות "שני קידושינן", לכן יתכן שאינם קרובים. עיי"ש ובמאירי ובחידושי רבינו יונה ונמוקי יוסף.

ועוד — כתב הרא"ש משום שמצאנו שבנו וחתנו של חורגו הקילו בהם שאינם פסולים, לכן יתכן שאשתו גם איננה בכלל הקירבה.

ומקשה על רש"י, איך סברו לומר שהקירבה באה מחמת הבן הראוי לירש, דאם כן יהיה כל